

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної
діяльності

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ІСТОРІЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ НА ВОЛИНІ
підготовки першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Силабус освітнього компонента «ІСТОРІЯ МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ НА ВОЛИНІ»
підготовки бакалаврського освітнього рівня.

Розробник: Надольська В. В., доцент кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, к.і.н., доцент.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

(Надольська В. В.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності

протокол № 1 від 28 серпня 2025 р.

Завідувач кафедри:

(Гаврилюк С. В.).

1. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 150/5	Спеціальність 027 Музеєзнавство, пам’яткознавство	Рік навчання: 3-й Семестр: 5-й
ІНДЗ: є		Лекції: 10 год.
	Практичні (семінарські): 20 год.	
	Освітньо-професійна програма «Музейний менеджмент, культурний туризм»	Самостійна робота: 110 год.
	Освітній рівень бакалаврський	Консультації: 10 год.
Форма контролю: залік		
Мова навчання	українська	Навчальний план 2024 р. зі змінами 2025 р.

II. Інформація про викладача

ППП: Надольська Валентина Василівна.

Науковий ступінь: кандидат історичних наук.

Вчене звання: доцент.

Посада: доцент кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності.

Контактна інформація: e-mail: nadolsk65@gmail.com

Дні занять: див. електронний розклад <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

Електронний курс «Історія музейної справи на Волині»:

<https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=2170>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація курсу

Силабус освітнього компонента «Історія музейної справи на Волині» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти бакалаврського рівня. Він спрямований на: вивчення здобувачами вищої освіти процесів формування і розвитку музеального феномену, його сучасних форм на території історичної Волині; процесів трансформації музейної справи у регіоні упродовж кінця XIX – початку

XXI ст.; оволодіння методикою історико-музеологічних досліджень, методологією систематики і типології, аналізу досліджуваних історичною музеологією процесів і явищ для їх результативного та кваліфікованого самостійного практичного використання у професійній діяльності.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета освітнього компонента: формування системних знань про історію музейної справи на території історичної Волині та практичних навичок використання набутих знань у музеєзнавстві, екскурсознавстві та інших гуманітарних науках, екскурсійно-туристичній діяльності, культурно-освітньому процесі закладів культури; формування навичок здійснення самостійної дослідницької діяльності; розвиток мотивації здобувачів вищої освіти до професійного самовдосконалення в напрямі використання найновіших досягнень сучасного вітчизняного і зарубіжного музеєзнавства, пам'яткознавства.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Історія музейної справи на Волині» є: засвоєння здобувачами вищої освіти передумов та закономірностей інституціоналізації музею як соціокультурного інституту на Волині, розуміння його місця і ролі, напрямів і форм діяльності в кожен історичну епоху; оволодіння методикою і методологією систематики та типології, аналізу досліджуваних історичним музеєзнавством процесів і явищ.

3. Soft skills. Вивчення освітнього компонента дозволить здобувачам освіти розвинути комунікативні навички (навички письмової комунікації, публічних виступів, ведення діалогу), критичне мислення (вміння аналізувати першоджерела, відрізняти факти від інтерпретацій та обґрунтовувати свої висновки), навички дослідницької роботи (самостійно шукати інформацію, систематизувати її та проводити міні-дослідження з обраної теми), аналітичні здібності, організаційні та навички управління часом, уміння працювати в команді, самостійність та відповідальність.

4. Структура освітнього компонента.

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Консуль- тації	Форма контролю/бали
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Передумови становлення і розвиток музейництва на Волині до середини XX ст.						
Тема 1. Історія музейної справи як складова музеєзнавства.	7	2		5		ДС
Тема 2. Етапи становлення музейництва на Волині.	8	2		6		ДС
Тема 3. Передумови появи музеїв на Волині.	9	2		7		ДС
Тема 4. Діяльність церковних давньосховищ та їх роль у формуванні	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6

музеїв у Волинській губернії.						
Тема 5. Приватні музейні збірки та світські музеї на Волині (друга половина XIX – початок XX ст.).	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 6. Створення та діяльність музею при Товаристві дослідників Волині.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 7. Музейництво на теренах Східної Волині у міжвоєнний період.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС, ІНДЗ / 6
Тема 8. Розвиток музейної справи у Волинському воєводстві у міжвоєнний період.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 9. Доля музейних зібрань Волині у роки Другої світової війни.	10		2	7	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Разом за змістовим модулем 1	84	6	12	60	6	36 балів
Змістовий модуль 2. Розвиток музейної справи на Волині у другій половині XX – на початку XXI ст.						
Тема 10. Тенденції розвитку музейництва на Волині у 1944 р. – 1950-х рр.	11	2		8	1	ДС
Тема 11. Активізація музейної роботи у 1960–1980-х рр.	11	2		8	1	ДС
Тема 12. Трансформація музейної справи Волинської області в незалежній Україні.	11		2	9		ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 13. Реалізація державної музейної політики у Рівненській області.	11		2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 14. Діяльність музейних установ Житомирської області у кінці XX – на початку XXI ст.	11		2	8	1	ДС, УО, Р, ІРС / 6
Тема 15. Музеї перед викликами XXI ст.	11		2	9		ДС, УО, Р, ІРС / 6
Разом за змістовим модулем 2	66	4	8	50	4	24 бали
Робота на семінарських заняттях						60 балів (6 балів х 10 занять)
Активна участь у роботі семінарських занять						6 балів
Відвідування і робота на лекційних заняттях						10 балів
Виконання завдань самостійної роботи						12 балів
ІНДЗ						12 балів
Усього годин/ балів	150	10	20	110	10	100 балів

Форма контролю*: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач/кейсів, ІНДЗ/ІРС – індивідуальне завдання/індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР/КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору, УО – усне опитування тощо.

5. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Самостійна робота здобувачів

включає як повністю самостійне освоєння окремих тем дисципліни, так й опрацювання тем, які розглядаються під час аудиторної роботи. У ході самостійної роботи здобувачі вищої освіти опрацьовують та конспектують навчальну, наукову і довідкову літературу, виконують завдання, спрямовані на закріплення знань і формування умінь та навичок, готуються до поточного і проміжного контролю з дисципліни.

№ теми	Види, зміст самостійної роботи
1	Опрацювання лекційного матеріалу. Порівняти визначення понять «історичне музеєзнавство», «історична музеологія», «історія музейної справи», «музейна політика» у сучасній зарубіжній та вітчизняній науковій літературі.
2	Опрацювання лекційного матеріалу. Порівняти періодизацію історії музейної справи на Волині із періодизаціями процесів становлення і розвитку музею як соціокультурного інституту зарубіжних вчених.
3	Опрацювання лекційного матеріалу. Опрацювати матеріали про визначну рукописну пам'ятку староукраїнської мови та мистецтва XVI ст. – Пересопницьке Євангеліє.
4	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про створення та діяльність Житомирського дієцезіального музею.
5	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про приватну колекцію родини Шодуарів із Житомирщини.
6	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про бібліотеку Волинського центрального музею.
7	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про створення та діяльність місцевих музейних осередків на Житомирщині (Овруч, Коростень, Бердичів) у 1920–1930-ті рр.
8	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про створення та діяльність музеїв у Кременці та Острозі.
9	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати постанови раднаркому УРСР щодо радянізації музейної галузі на західноукраїнських землях у 1939–1941 рр.
10	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати спогади Т. Андрєєвої про роботу Волинського краєзнавчого музею в післявоєнні роки (1944–1961).
11	Опрацювання лекційного матеріалу. Підготовка до семінарського заняття. Укласти хронологічну таблицю відкриття нових музейних установ у Волинській та Рівненській областях у 1960–1980-х рр.
12	Підготовка до семінарського заняття. Укласти хронологічну таблицю відкриття нових музейних установ у Волинській області у 1991–2019 рр.
13	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про проведення реекспозицій у музейних закладах Рівненської області у 1991–2019 рр.
14	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про структуру та інформаційне наповнення офіційних сайтів музеїв Житомирської області.
15	Підготовка до семінарського заняття. Опрацювати матеріали про видавничу діяльність музеїв регіону у 1991–2019 рр.

Індивідуальне науково-дослідне завдання:

Підготувати презентацію про одного з музейників, які були активними учасниками музейної справи на Волині, або про основні етапи становлення і діяльності однієї з музейних

установ краю (перелік – див. Електронний курс). Обсяг – до 15 слайдів. Максимальна оцінка – 12 балів. Враховується зміст, структурованість презентації, дотримання академічної доброчесності, технічних вимог, вміння представити результати дослідження аудиторії.

IV. Політика оцінювання

При вивченні освітнього компонента «Історія музейної справи на Волині» застосовується поточний та підсумковий семестрові форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями та під час дискусій при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях, у формі написання рефератів, виконання тематичних тестових завдань, підготовки ІНДЗ.

При вивченні освітнього компонента необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану навчальну, наукову і довідкову літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем курсу.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі підписання здобувачем вищої освіти індивідуального плану обов'язковим є виконання індивідуальних завдань згідно зі встановленим викладачем графіком. Високо оцінюється прагнення здобувачів вищої освіти: регулярно відвідувати заняття; планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал; активно працювати на лекційних і семінарських заняттях, брати участь в обговоренні дискусійних питань; повною мірою долучатися до активних форм навчання; відпрацьовувати пропущені семінарські заняття. Навчання за індивідуальним графіком може бути організоване за допомогою дистанційних технологій навчання, або в інший спосіб (електронний особистий кабінет здобувача, електронна пошта, доступні аудіокомунікаційні сервіси).

Недопустимими є: пропуски з неповажних причин та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (окрім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати усі навчальні завдання, завдання підсумкового контролю. У разі використання ідей, тверджень, відомостей при виконанні усіх завдань, передбачених силабусом, необхідно у формі посилань вказувати на джерела інформації. Дотримуватись норм законодавства про авторське

право і суміжні права. Дотримуватись положень «Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки».

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття з поважних причин та надав підтверджуючий документ, на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття (усно або у формі тестування) та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Пропущені з поважних причин заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

Консультації здобувачам вищої освіти надаються: на кафедрі згідно графіку; онлайн через Університетський портал – Office 365, за допомогою Viber чи електронної скриньки (за попередньою домовленістю з викладачем).

Результати навчання, здобуті здобувачем освіти шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації. Порядок та процедура визнання регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки». Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайносвіта, професійні стажування та ін.), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені силабусом навчальної дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або під час вивчення ОК (але не пізніше початку останнього місяця навчання, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання).

Загалом оцінювання здобувачів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі Українки». Максимальну кількість балів (100) можна набрати упродовж семестру за результатами виконання усіх видів робіт, які передбачені силабусом:

1. Робота на семінарських заняттях (максимум 60 балів – 5 балів x 12 занять).
2. Активна участь у роботі семінарських заняттях (максимум 6 балів).
3. Відвідування і робота на лекційних заняттях (максимум 12 балів).
4. Виконання завдань самостійної роботи (максимум 10 балів).
5. Виконання ІНДЗ (максимум 12 балів).

V. Підсумковий контроль

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання

усіх видів запланованої навчальної роботи упродовж семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач фіксує у відомості суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу.

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Історія музейної справи як складова музеезнавства.
2. Джерела історії музеальності.
3. Історіографія історії музейної справи України.
4. Історична Волинь як регіон.
5. Колекціонування як передумова появи музеїв. Мотивація колекціонування.
6. Протомузейні форми в культурі (IX–XVIII ст.).
7. Бібліотека Луцького Хресто-Воздвиженського братства.
8. Формування музейництва в Російській імперії: передумови, етапи, тенденції.
9. Діяльність церковних давньосховищ та їх роль у формуванні музеїв у Волинській губернії.
10. Створення Житомирського дієцезіального музею.
11. Приватні музейні збірки Волині другої половини XIX – початку XX ст.
12. Приватна колекція членів родини Шодуарів із Житомирщини.
13. Поява світських музейних закладів на Волині.
14. Барон Рудольф фон Штейнгель як колекціонер і меценат.
15. Роль М. Біляшівського та Ф. Вовка у створенні музею Ф. Р. Штейнгеля.
16. Городоцький музей як осередок розвитку науки та культури на Волині.
17. Діяльність Товариства дослідників Волині щодо виявлення, вивчення та збереження пам'яток.
18. Формування збірки Товариства дослідників Волині.
19. Створення і діяльність Волинського центрального музею.
20. Розгортання діяльності Волинського науково-дослідного музею.
21. Внесок В. Кравченка у розбудову українського музейництва.

22. Місцеві музейні осередки Житомирщини у 1920–1930-ті рр. (Овруч, Коростень, Бердичів).
23. Репресії волинських музейників.
24. Музейна політика Другої Речі Посполитої.
25. Діяльність Волинського товариства приятелів наук щодо виявлення і збереження пам'яток.
26. Створення і діяльність Волинського музею у м. Луцьку.
27. Створення музеїв у Рівному, Дубна, Кременці, Острозі, Ковелі у 1920-ті рр.
28. З'їзди працівників українських музеїв Польщі в міжвоєнний період.
29. Радянізація музейної справи у 1939–1941 рр.
30. Музейництво краю у роки нацистської окупації.
31. Відновлення музейної мережі у 1944–1945 рр.
32. Відновлення та впорядкування музейної мережі області після війни.
33. Тенденції розвитку музейництва у 1950-х – поч. 1960-х рр.
34. Активізація музейної роботи у 1960–1980-х рр.
35. Створення та діяльність музеїв на громадських засадах.
36. Роль музеїв у розвитку історичного краєзнавства та пам'яткознавства у Волинській області.
37. Трансформація музейної справи Волинської області в незалежній Україні.
38. Реалізація державної музейної політики у Рівненській області.
39. Діяльність музейних установ Житомирської області у кінці XX – на початку XXI ст.
40. Музеї перед викликами XXI ст.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література та інтернет-ресурси

1. Андрєєва Т. Про роботу Волинського краєзнавчого музею в післявоєнні роки (1944–1961). *Волинський музей: Історія і сучасність*: наук. зб. Луцьк, 1999. Вип. 2. С. 27–29.
2. Бондаренко Г. Створення і діяльність регіональних музеїв Волині та їхня роль у збереженні пам'яток (1939 р. – початок XXI ст.). *Замосцько-Волинські музейні зошити*:

матеріали наукової конференції / ред. П. Кондрацюк. Замосць: GAUDIUM, 2006/2007. Т. 4. С. 191–217.

3. Більо Л. Трансформація музейної мережі Волинської області у 1991–2016 рр. *Науковий вісник СНУ ім. Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2016. Вип. 13 (338). С. 127–132.

4. Вернидубов О., Криштапук Л. З історії становлення мережі музейних закладів на громадських засадах Волині. *Волинський музей: Історія і сучасність*: наук. зб.: матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. Луцьк, 2004. Вип. 3. С. 24–25.

5. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок XX ст.): Монографія. 2-е вид., доп. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 536 с.

6. Гаврилюк С. Джерела до вивчення історії перших музеїв Волинської губернії. *Волинський музей: Історія і сучасність*: наук. зб. / Редкол.: А. Силук та ін. Луцьк, 1999. Вип. 2. С. 39–41.

7. Гаврилюк О. Н. З'їзди працівників українських музеїв Польщі в міжвоєнний період. *Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2012. № 11. С. 113–119.

8. Грабинська Л., Хмелярська Л. Розвиток музеїв при навчальних закладах міста Луцька. *Літопис Волині*: всеукр. наук. часоп. Луцьк, 2011. Чис. 9. С. 6–41.

9. Дмитренко А. Музеї: колекції, експозиції, атрибуція, музейники: збірник статей. Луцьк: Терен, 2020. 348 с.

10. Єлісеєва Т. Музей волинської ікони. До 20-річчя діяльності. *Волинська ікона: дослідження та реставрація*. Наук. зб. Вип. 20. Матер. XX міжнар. наук. конф., м. Луцьк, 27–28 серп. 2013 р. Луцьк: ДП «Волинські старожитності», 2013. С. 6–8.

11. Кінд-Войтюк Н. В. Музейна політика Другої Речі Посполитої у м. Луцьку у 1920–1930 рр. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Рівне. 2015. Вип. 26. С. 225–229

12. Кінд-Войтюк Н. В. Волинський краєзнавчий музей – центр збереження, дослідження та популяризації пам'яток історико-культурної спадщини краю (1929–2016 рр.). *Історичні студії Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 13–14. С. 37–43.

13. Кузьміна І. Городоцький музей як осередок розвитку науки та культури на Волині. *Український історичний збірник*. 2015. Вип. 18. С. 128–147.

14. Кушинір В., Гатальська Н. З історії створення Затурського меморіального музею В'ячеслава Липинського. *Волинський музейний вісник: Музеї у дослідженні та збереженні*

пам'яток культурної спадщини західноукраїнських етнічних земель. Наук. зб.: Вип. 4. / упр-ня культури і туризму Волин. ОДА; Волин. краєзн. музей; каф. документознавства і музейн. справи ВНУ ім. Лесі Українки / упоряд. А. Силук, Є. Ковальчук. Луцьк, 2012. С. 34–37.

15. Кушпетюк О. І. Історико-краєзнавча діяльність музею при Товаристві дослідників Волині. *Житомирщина на зламі тисячоліть* : Наук. зб. / Відп. ред. М. Ю. Костриця. Житомир : М.А.К., 2000. С. 33–35.

16. Левицька Т. З історії створення і діяльності Художнього музею у Луцьку. *Минуле і сучасне Волині та Полісся. Луцька міська громада: історія, традиції, люди*: наук. зб. / Упоряд. та відповід. за вип. Г. Бондаренко, А. Бондарчук, А. Силук. Луцьк, 2007. Вип. 26. С. 130–132.

17. Надольська В. В. Зміни в організаційній структурі Волинського краєзнавчого музею (1991–2015 рр.). *Острозький краєзнавчий збірник*. Острог : Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2017. Вип. 9. С. 222–228.

18. Надольська В. В. Нові тенденції у розвитку музейної системи Волинської області. *Волинський музейний вісник* : Наук. зб.: Вип. 7 / упр-ня культури Волин. ОДА ; Волин. краєзн. музей ; каф. документознавства і музейн. справи СНУ ім. Лесі Українки; упоряд. А. Силук. Луцьк, 2015. С. 87–91.

Інтернет-сайти з профілю ОК:

1. Музейний портал. URL: <https://museum-portal.com/ua/index>
2. Музейний простір Волині. URL: <http://volyn-museum.com.ua/>
3. Музейний простір України. URL: <http://prostir.museum/>
4. Рівненський обласний краєзнавчий музей. URL: <http://museum.rv.gov.ua/>
5. Житомирський обласний краєзнавчий музей. URL: <https://www.facebook.com/kraymuz.zt/>